

P R E J E L I S M O

Saša Vuga

OPOMIN K ČUJEČNOSTI

Spoštovani, dragi gospod Ošlak,

kako čudno, da ste me povabili na kritiški cercle v župnišče (Šentjakob v Rožu). In kako dvakrat čudno, da ste mi v gostilniški izbi, potlej, tako ljubeznivo podarili Roberta Schneiderja in – roman Florjana Lipuša *Stesnitev* (Wieser, 1995). Schneider je imeniten. Ko sem ga prebral, sem Vas poklical v Celovec – zaman. Naslednji dan sem poiskal celovško Mohorjevo: Gospodu Kattnigu čestital za izbor. Se pozanimal za prevajalca (menil sem, da ste to lepo delo Vi prelili v slovenščino. Da je Štefan Vevar na platnici psevdonom – ne, je odgovoril Kattnig: Štefan Vevar dela in živi v Ljubljani).

Pa zakaj, sem rekel, čudno? Kljub resolutnosti, ki ste enako Vi kot doktorja Poniž in Simonitijeva oznamovali z njo Lipušev roman, sem to *Stesnitev* vzel na Most. In tam se je v viharji majski noči tik nad Sočo, Idrijco primeril tale hokusposkus: Na mäh me je začelo suvati (leseno kot v zbosnem avtobusu. Spominjam se podobne vožnje iz Sofije gor do samostana v Rili). Vrnem se (seveda malco zbežan) na začetek – kot zajci iz cilindra so začeli iz *Stesnitve* kar se da nesramežljivo skakati krog mene nič kot stavki iz mojega romana *Opomin k čuječnosti* – ta bo letos, najbrž sem Vam omenil, izšel pri Aleksandru Zornu v Ljubljani. Pri prvem še pomislim: Gospod Bog nemara kdaj privošči dvema piscema naključje tesnega (enakega) zapisa. V hipu nepričakovano zlahtne volje jih, naj bo, privošči dve – več pa je že kar preveč. Vtem so stavki, bolj nemarno vlepljeni v Lipušev romanekno besedišče, drug za drugim cepali, od koder so prišli – *Lucija, na pladnju dve jajci na oko. Ali: Ko je junica zvila rep v skofovsko palico. Ali: Da bo topleje za kako rokavico. Pa: Prvo hišo v rebri, na katero je kot kajfež legal mrak. In: Kogar so te (roke) udrihnile, ta je do smrti hodil k lečniku. Ali pa: Ne pluj v vodnjak, dokler si nisi novega izkopal* – in tako, v tihotni sarabandi, kar lepo naprej.

Ker (zelo) počasi pišem, svoje pisanje (zelo) dobro poznam – tudi enigma, kako so se ocvirki tiho stresali iz moje sklede v Lipušev, če pa *Opomin k čuječnosti* še ni izšel, je kajpada vse prej kot zapletena: Prelistal sem skoz letnike *Sodobnost* (revijo shranjamo na Mostu). Tam je Ciril Zlobec objavljaj, vse od števil v 90. letu do današnjih, odlomke iz romana in – krog je bil tako razločno, hitro sklenjen.

Ta nevsakdanji eklekticizem (ali kako naj rečem očitnemu rabutanju po tujem sadovnjaku) me je ovil z nekakšno sveto jezo – najprej sem hotel kar na Mostu spisati (recimo) paskvil v floretskega slogu Jolke Milič (florete kot sabeljca, menda – ne kot *Florete svetega Frančiška*). Potlej pa sem patriotično skomignil: Ah, bom raje

tiho, da ne bi morebiten tujec izrabil (posmehljivega) pisanja za škandal v škodo naših gôri na Koroškem. Bom pa poprosil (ker v kranjski literarni zgodovini ne poznam podobne rokodelščine) doktorja Kmecla o priložnosti za sodbo, ali temu psihofizičnemu fenomenu lahko rečemo – *literarna kleptomanija*. Najbrž lahko. No, respekt.

Zato naj Florjan Lipuš, ta vsekakor spoštovani Handkejev pobratim, mirno snuje še naprej v hramu, zidanem iz nenjegovih kamnov. Vendar – vendar, kako smo v šolskih letih rekali podobnemu početju? Morda bom staromoden, vendar še zmeraj mislim, da moraš (zlasti pred seboj) dajati nase.

Ce bi Vas kdaj speljalo iz Celovca dol: Midva bova kot vsako leto (julij, ves avgust) na Mostu.

Prisrčno Vas pozdravljam, Vaš

Saša Vuga

Ljubljana, 3. maja 1996

Saša Vuga

OPOMIN K ČUJEČNOSTI (2)

Megla, spoštovani Florjan Lipuš. Sprenevedasta komedijska lasulja. Morda oboje – saj razumem: Ni lahko iz nohta na mezincu stisniti odgovor. Vendār pa ne jemljite v brambo svojih kajpada izvernih literarnih (lahko moralnih) teorij koroške travme: Od rojstva gor jo nosim, zraščeno s primorsko. Da bom razumljiv: Odprite kdaj k Prežihovemu rezonerju, legionarju Vugi v *Požganici*. Ob (nerodno skriti) aroganci vašega sestavka le – ironizirati znam skoraj tako dobro kot, ste dokazali, vi. Danes pa bi demončke sarkazma pustil v škatli.

1. Bolehate, kako naj rečem, za nenatančnostjo – nisem objavil članka: Pismo sem. Saj bi ga ne. Tako mi je nasvetoval prijatelj. Ker da je meja nekam prekoračena. Upira se mi tudi to pisanje. Ko da me bo za koga sram. Mar vas lahko nemarno vprašam: Nimate presoje – ali (ko sodite, da jo imate) je ne marate imeti? Ob vaši upravičevalni vnemi sem grdo pomislil, da mešate kovaške žeblje z medenjadi – jaz bi si, na vašem mestu, rekel: Treba si bo prevetriti, razjasniti nekatere, kot vsakdanje rečemo, osnovne pojme.

2. Priznavate, da prepisujete. Da zmeraj spet koga citirate – vam je pomen besedice *citirati* očiten? Mar deklarirate izvore tujega blaga? Ne razločujete prepisovanja od učenja, pravite. Poglejva v šolsko učenost: Jurčič se je zgledoval pri Scottu? Pač – povejte, kje ga je prepisoval. Jezik da je naša skupna last? Menda. Izdelki v tem jeziku pa nikakor ne. Po vaši logiki se da lepo iz Danteja skrpucati Balzacova *Komedija*: In se na koncu tja podpisati. Vi pravite, da smete. Jaz pravim: Ne, ne smete – od tod pa naj presodi najin prav, neprav primeren literarni strokovnjak (ali kar doktor Trampuž, specialist za avtorske pravice).

3. Primer je od vseh svetih, ni pa slab – včasih beremo, kako se v novembrskih meglah na Žalah krizanteme čudežno premikajo zvrh enega neznano kam na grob. V pismu sem naštel jemanje prispodob, delanih, kako naj spet povem, po nauku iz poetike: Posameznih besed pa ne. Ko je prijatelj Pavček svoj čas vzel mojo besedo *vseenost*, da bi jo prelin v neki bridek stih, sem bil tegà vesel. Pa *kar je vašega, je vseh in skupno* – mar si res verjamete? Ne govori iz vas edinole zagatnost? Spotoma okoli *razvelikodušenja*: To reč naj pisec ustvarjalno sublimira (vendār ne v špansko steno ali vas).

4. Kako in kje sem se, vprašate, učil slovenščine – da ste se je od ljudstva, poudarjate. Jaz pa, naj vam odvrnem z istim mernikom: Pri Adamu in Evi. Torej

težko. Zelo težko. Z veliko muke. Trše kakor vi (ki nosite vsaj strešico v priimku). Gre za strašansko dolgo zgodbo. Ne bom je tu ponavljal. Lahko pa rečem, da s ponižnostjo. Z ljubeznijo: Kar z valvasorjevsko vztrajnostjo – če bi porabil toliko noči za kakšen drug (in meni blizek) jezik, se prav gotovo ne bi danes tule tolikanj prijazno pogovarjala. Bili so, ki sem jim hvaležen: Ta mi je vrnil, kaj vem, Breznika. Spet drug, rojak Kosmač, ob Soči, Idrijci pribil, naj berem kot brevir slovar. Na ladji smo – in da ne bi bili na ladji norcev, moramo vsaj kdaj mimogrede postaviti piko na i.

5. Bal sem se, verjel pa komaj, da se boste nekako ponižali do igrice *Primate tatu*. Natančno trdite, povsem drži: Nisem jaz izumil stavka (ki ste ga prepisali) *Ne pljuj v vodnjak*. Slišal sem ga kot otrok pri sovaščanu, klicanem *Matevž od sveče*, ker je vse do smrti nosil pred pogrebi luč. Govoril je v pregovorih, metaforah (in včasih rimal). Matevževa inačica je opozarjala: *Ne ščij v šterno, dôkler* – nadaljevanje je, reciva, brueglovsko. Lahko pa vam ga o priložnosti povem. Naj vam verjamem, da je naš dobrotni, blagi mož od sveče kdaj prelistal Bojca (stran 57)? Še jaz, mi verjemite, prav nikdär.

6. Podoba o Luciji (prepisali ste jo), ki kaže s pladnja par oči kot jajci na oko, je iz brezglavih dni 1939. Podoba o telici z repom kot škofovska palica (prepisali ste jo v junico) je iz lepih dni ob koncu vojne – praktična, ta lahca rabota *branja s svinčnikom v roki*. Morava se resno vprašati, kaj je pisanje. Kaj tako imenovano izpovedovanje (in kar sodi sèm): Čemu oboje – ko je pred strmino tretja (vaša) pot. Bi jo lahko krstil za bližnjico? Za krajšnico? V izjavi (Delo) ste zapisali, kako ste zmeraj črpali samo iz sebe. Tu pa, nepričakovano – da ste zmeraj *brali s svinčnikom v roki*. Morali se boste odločiti za katero teh vrlin. In potlej vztrajati pri njej. PS: Kje v Bojcu je podoba o Luciji s pladnjem?

7. Naj se poslovim s primeroma: Kot fantek sem pri grenadirskem kuharju, preklinjal je kot Saracen, ujel krilatice *Te possa acchiappà gni balla dallo schioppo mio* – rjul jo je vojakom, če so zamrmrali, da jim je v menažko vsul preredek riž. Pred časom sem približno slišal v radijski oddaji – kaj torej pravite: Ali to reč lahko zapišem ali ne? Drugi je s Koroškega: Vse od 1949. mi je všeč (nekakšen) gastronomski vzklík prijatelja Ahaca Pirjevca. Ko sem ga imel že na peresu, ga uzrem v Sarajevu neke polnoči pri Karlu Prušniku (*Gamsi na plazu*). Uprlo se mi je: Poslušal sem ga vendar v družbi, preden sem ga v *Gamsih* bral! In si kar hitro rekel: Ne, ker zdaj, po branju vem, da si je duhovitost Prušnik zabeležil pri Ahacu že veliko prej (v partizanih) – sem razumljiv?

Skratka, in tako naprej. Nelagodno bi mi bilo, če bi ob branju svojega romana *Opomin k čuječnosti* (1996) odkril, kako sem s *svinčnikom v roki* kdaj prebiral vašega (1995). Pisatelj, mislim, mora kruh zamesiti od žit, ki ženejo z njegovih polj. Če vam bo še kaj všeč iz mojega pisanja, kar vzemite. Vendar ne za gospoda Wieserja – za svoj spominski album pa. Zlasti priporočam trilogijo o Predjamskem: Tam se da metati, vzdigovati mreža, *polno kot pri svetem Petru* (Lorber).

Drugo, spoštovani Florjan Lipuš, pa za morebitno tretje.